
een voetstuk staan, dan zijn feiten waaruit diens beperkte menselijkheid blijkt aanleiding om hem daar gauw weer af te halen. In dit boek gebeurt het omgekeerde: die beperktheid – de ‘eenvoud’ – lijkt direct verbonden met de affectie die de auteurs Regout toedragen. Niet diens superieure geestesgaven of een veronderstelde heldenrol worden benadrukt, maar het simpele geloofsvertrouwen van een in wezen eenvoudig man. Diens zwakheden worden geen moment verborgen. Daarmee wijkt de levensbeschrijving van deze heilige in spe zowel af van de klassieke hagiografie als van de hedendaagse biografie. De spiritualiteit waaruit deze prachtig uitgegeven bundel is voortgekomen, is voor de lezer niet minder boeiend dan het onderwerp ervan. —

¶ Dick J. Schoon, *Van bisschoppelijke Cleresie tot Oud-Katholieke Kerk. Bijdrage tot de geschiedenis van het katholicisme in Nederland in de 19de eeuw* Valkhof Pers, Nijmegen 2004, 903 pag., ISBN 90 5625 165 1, € 40,00.
¶ Lodewijk Winkeler

Wie een proefschrift in handen neemt van ruim 900 pagina's kan op zijn klompen aanvoelen dat de auteur de details niet zal schuwen. Dat geldt inderdaad voor het proefschrift van Schoon, dat wil schetsen hoe een kleine, onbetekenende en passieve groepering van gelovigen aan de rand van de rooms-katholieke kerk zich in de negentiende ontwikkelt tot een zelfbewust en zelfstandig kerkgenootschap.

De Oudbisschoppelijke Cleresie was in de achttiende eeuw ontstaan nadat de apostolisch vicaris Petrus Codde door Rome was afgezet op beschuldiging van jansenisme. Zijn niet onaanzienlijke aanhang en de wijding in 1724 van een opvolger, die door Rome niet erkend werd, riep even de gedachte aan van een eigen Nederlandse katholieke kerk, maar de aanhang slonk al spoedig dusdanig, dat er aan het eind van de achttiende eeuw nog maar een heel kleine Cleresie over was, die zich in zichzelf gekeerd koesterde in het eigen gelijk en op het naïeve af Rome telkens weer dispensatie vroeg om een bisschop te mogen wijden – die niet kreeg en het dan toch deed, natuurlijk. De Cleresie had in de achttiende eeuw de stilzwijgende steun genoten van de overheid, die liever met een nationale katholieke kerk van doen had dan met een katho-

licisme dat geleid werd door Rome en de jezuïeten. De Bataafse omwenteling en de invoering van de godsdienstvrijheid plaatste de Cleresie echter in een totaal nieuwe positie, al had zij dat zelf aanvaard nog niet zo in de gaten. Eén van de thema's van deze studie is, hoe de Cleresie, daartoe gedwongen door een overheidsbeleid dat er steeds meer op gericht was om ook de rooms-katholieken (door Schoon consequent ultramontaanse of pausgezinde katholieken genoemd, wat vanuit Cleresie-standpunt terecht is, maar nogmaals, ook wat naïef) hun eigen kerkelijke organisatie te gunnen. De overheid interesseerde het al of niet rechtmatige karakter van de bisschoppelijke opvolging geen zier, en de Cleresie werd steeds meer een sta-in-de-weg voor een herstel van de rooms-katholieke kerkelijke hiërarchie. Uiteindelijk kon de Cleresie kiezen of delen: terugkeren tot de moederkerk, of een zelfstandig kerkgenootschap vormen. De Cleresie koos voor dit laatste, daarbij in niet geringe mate geholpen door de afkondiging van het Mariadogma in 1854 (door de Cleresie als ketters beschouwd) en vooral het Eerste Vaticaans Concilie, dat de pauselijke onfeilbaarheid afkondigde. De Cleresie, die zich in haar conflict met Rome steeds had beroepen op het oordeel van een algemeen concilie, begreep dat ook deze optie nu uitgesloten was. Omdat er naar aanleiding van dit concilie in Duitsland en Zwitserland ook een verzetsbeweging was ontstaan, die zich snel tot kerkgenootschap ontwikkelde, kreeg het eigen, geïsoleerde bestaan van de Cleresie ook weer zin. Men had gesprekspartners, en kon voorzien in geldig gewijde bisschoppen voor deze kerken. Tegelijk werden er in Duitsland en Zwitserland echter ook vernieuwingen ingevoerd die de Cleresie altijd angstvallig had vermeden – aan haar zou het nooit mogen liggen als er een definitieve breuk met Rome zou komen. Aan het eind van de eeuw begon ook de Cleresie – nu Oud-Katholieke Kerk geheten, voorzichtig liturgische vernieuwingen in te voeren.

In grote lijnen is dit het verhaal dat Schoon wil vertellen. Het is een gedegen verhaal, gebaseerd op zeer uitgebreid bronnenonderzoek. Hij doet dit, na een probleemstellend eerste hoofdstuk, in de hoofdstukken 2, 3, 7 en 9. In de overige vier hoofdstukken wreekt zich de bijbedoeling van de auteur: een goede geschiedenis schrijven van de Cleresie in de negentiende eeuw. En daarin speelden ook een paar binnenkerkelijke conflicten – over het bestuur en beheer van het seminarie, over wie het recht